



Pētījums

# LATVISKĀS IZGLĪTĪBAS IESPĒJAS EIROPĀ ĀRPUS LATVIJAS

Eiropas Latviešu apvienība

[www.ela.lv](http://www.ela.lv)

Rīga, 2012. gada septembris

## SATURS

IEVADS	4
PĒTĪJUMA METODOLOĢISKIE ASPEKTI	5
„LATVIEŠU SKOLAS ĀRZEMĒS”, „SKOLIŅAS” VAI „PAPILDSKOLAS”?	7
SKOLU SKAITS UN DARBĪBAS ILGUMS	8
SKOLNIEKI	10
SKOLOTĀJI	12
SKOLIŅU MISIJA UN MĀCĪBU SATURS	14
SKOLIŅU DARBĪBAS SAIMNIECISKIE ASPEKTI: TELPAS UN MAKSĀJUMI	16
SKOLIŅU DARBĪBAS KOORDINĀCIJA UN PIEEJAMĀS ATBALSTS	18
FORMĀLĀS IZGLĪTĪBAS IESPĒJAS: <i>EIROPAS SKOLAS</i> UN TĀLMĀCĪBA	20
SALĪDZINĀJUMS AR SOMU IZGLĪTĪBAS PIEDĀVĀJUMU	22
NOBEIGUMS UN SECINĀJUMU APKOPOJUMS	24

**PIELIKUMI:**

1. PIELIKUMĀ ATTĒLS „LATVIEŠU SKOLIŅAS EIROPAS VALSTĪS”	27
2. PIELIKUMĀ TABULA „IZVĒRSTI DATI PAR LATVIEŠU SKOLIŅĀM EIROPAS VALSTĪS	28
3. PIELIKUMĀ ATTĒLS „POPULĀRĀKIE MĀCĪBU PRIEKŠMETI UN NODARBES SKOLIŅĀS”	30

## IEVADS

Matīss ir dzimis latviešu ģimenē Beļģijā. Šobrīd viņam ir 4 gadiņi un viņš ir sācis apmeklēt Briseles latviešu skoliņu. Tā kā Matīsa vecāku darbs saistīts ar Eiropas Savienības institūcijām, Matīsam vēlāk būs iespēja sākt skolas gaitas *Eiropas skolā* Briselē un mācīties latviešu valodu un literatūru kā atsevišķus mācību priekšmetus jau no pirmās klases līdz pat vidusskolas absolvēšanai. Matīsa tētis un mamma aktīvi piedalās Briseles latviešu kopienas dzīvē, un Matīss pats dejo mazo dejotāju grupiņā. Par Matīsu un viņa mazāko brāli Gustavu varam justies droši – viņi apzināsies, ka ir latvieši, un, iespējams, vēlāk dzīvē atgriezīsies vecāku dzimtenē.

Atšķirībā no Matīsa un citiem latviešu bērniem Briselē un Luksemburgā, kur darbojas *Eiropas skolas* ar latviešu valodas mācību programmu, citur Eiropā latviešu valodas un kultūras apguve ir vienīgi bērnu vecāku vai brīvprātīgi organizēto nedēļas nogaļu skoliņu rokās. Tas, ka pieprasījums pēc latviskās izglītības ārpus Latvijas aug, liecina straujais skoliņu skaita pieaugums – pēdējo trīs gadu laikā durvis vēra 19 jaunas skoliņas 8 Eiropas valstīs un 2012. gada rudenī tiks atvērtas vēl četras jaunas skoliņas: divas Īrijā (Navanā un Portlīšā) un divas Lielbritānijā (Bristolē un Kentas apgabalā).

Mācības skoliņās notiek nedēļas nogalēs, un pedagogu lomu nereti uzņemas paši vecāki. Mācību process tajās norit citādi nekā tradicionālajās skolās, jo skoliņu uzdevums ir ne tikai mācīt latviešu valodu - turklāt bērniem ar ļoti atšķirīgām valodas priekšzināšanām -, bet arī veidot izpratni par Latviju un tās kultūru. Tas, kas Latvijas bērniem šķiet pašsaprotams, piem., ka Latvija ir neatkarīga valsts un ka tā ir vieta, kur dzīvo vairums latviešu, ārvalstīs dzimušajiem bērniem ir īpaši jāizskaidro, nereti situācijā, kad bērns latviešu valodu mācās kā otro valodu. Gadās, ka bērnos raisās protests, jo mācības saistītas ar papildu intelektuālo piepūli, tāpēc skoliņās īpaša uzmanība tiek pievērsta bērnu pieradināšanai pie latviešu valodas, tās iemīlēšanai caur rotaļām un spēlēm, nevis „iekalšanai”. Jāatzīmē arī tas, ka atsevišķās skoliņās tiek organizēta latviešu valodas apmācība pieaugušajiem.

Latviešu skoliņām ir senas tradīcijas: tās veidojušās gan Krievijā, gan Argentīnā, gan daudzviet citur pasaulē, jo īpaši trimdas kopienās pēc Otrā pasaules kara. Ir izstrādātas mācību metodikas, sarakstītas grāmatas un sagatavoti palīgmateriāli. Jaunajai emigrācijai ir iespējas šo pieredzi pārņemt, jo īpaši attiecībā uz to, kā motivēt gan bērnus, gan vecākus veltīt pūles latviešu valodas apguvei un skoliņu apmeklēšanai. Agrāk skoliņu apgādi organizēja un līdzfinansēja pasaules latviešu organizācijas. Arī šodien skoliņu darbu pasaules mērogā turpina koordinēt Pasaules Brīvo latviešu apvienības Izglītības padome. Tomēr, atšķirībā no trimdas, šodien nacionālā mācību procesa organizācijai ārpus Latvijas iespējams piesaistīt Latvijas valsts izglītības resursus. Latviešu valodas aģentūra jau ir sniegusi ievērojamu atbalstu latviešu skoliņām, it īpaši palīdzot organizēt skoliņu skolotāju kursus, taču ir ļoti nepieciešama izvērstā valsts politika latviskās izglītības veicināšanai ārpus Latvijas.



## PĒTĪJUMA METODOLOĢISKIE ASPEKTI

Šis pētījums ir Eiropas Latviešu apvienības (turpmāk – ELA) iniciatīva. ELA ir Eiropā ārpus Latvijas dibinātu latviešu organizāciju apvienība, un tās darbības mērķis ir veicināt ārvalstīs dzīvojošo latviešu biedrošanos, latviešu organizāciju savstarpējo sadarbību, kā arī ārvalstīs mītošo tautiešu interešu pārstāvēšanu Latvijā un Eiropā. Latviskās izglītības veicināšana ārpus Latvijas ir viena no ELA prioritārajām tēmām.

Pētījuma mērķis ir sniegt vispārīgu informāciju par latviskās izglītības pieejamību Eiropā, ieskicēt rekomendācijas politikas veidotājiem gan valstiskā, gan nevalstiskā līmenī un radīt pamatu citiem fundamentāliem pētījumiem par nacionālo izglītību ārpus etniskās dzimtenes robežām.

Pētījums aptver bērnu latviskās izglītības projektus – neformālos un formālos – visās Eiropas valstīs, arī Gruzijā. Izņēmums ir Krievija un pārējās NVS valstis. Tiek analizētas skoliņu ģeogrāfiskās dislokācijas īpatnības, pastāvēšanas ilgums, mācību misija un saturs, skolnieku un skolotāju sastāvs, izmantojamās telpas un saimnieciskā situācija, aplūkota darbības koordinācija un pieejamais atbalsts, apskatītas formālās izglītības iespējas un veikts salīdzinājums ar somu diasporas nacionālās izglītības iespējām ārpus Somijas.

Pētījuma pamatā ir no 2012. gada aprīļa līdz šā paša gada jūnijam veiktā Eiropas latviešu skoliņu aptauja (skolas bija aicinātas atbildēt uz 9 jautājumiem), Latviešu Nacionālās padomes Lielbritānijā un Pasaules Brīvo latviešu apvienības Izglītības padomes materiāli, piezīmes no Īrijas latviešu skoliņu skolotāju semināra Bredfordā 2012. gada 25. un 26. februārī un Latviešu valodas aģentūras (LVA) ziņojums konferencei „Latviešu pasaulē – piederīgi Latvijai”, kas notika Rīgā 2012. gada 13. un 14. jūlijā.

Pētījuma tapšanas laikā tika apzinātas 36 Eiropas latviešu skolas. Aptaujas anketu aizpildīja 34 skolas; par divām – Lesteres (Lielbritānija) un Longfordas (Īrija) latviešu skoliņām – daļēja informācija<sup>1</sup> tika iegūta no Latviešu Nacionālās padomes Lielbritānijā. Saskaņā ar vortāla [www.latviansonline.com](http://www.latviansonline.com) sniegto informāciju, Eiropā darbojas vēl divas skolas: Daugavas Vanagu Vācijā Latviešu skoliņa un Latviešu bērnu skoliņa „Kastaņa skola” Oslo, taču informācija par šīm skoliņām ir pārāk skopa, lai to izmantotu šajā pētījumā. Pilns aptaujas datu apkopojums atrodams pielikumos pētījuma noslēgumā. Skoliņu kontaktpersonām tika dota iespēja iepazīties ar pētījuma melnrakstu, lai viņiem būtu iespējams sniegt vēl kādus precizējumus un priekšlikumus.

Pētījuma veikšanas laikā tika aptaujātas arī tās Latvijas izglītības iestādes, kas piedāvā tālmācības programmas: Rīgas 1. vidusskola, Rīgas Tālmācības vidusskola un Rīgas Komerckkola.

Šajā pētījumā netiek apskatītas vasaras nometnes, piemēram, Eiropas Vasaras skola, kas ir kā metode jauniešu izglītošanai un patriotiskajai audzināšanai; netiek arī analizēta pedagoģiskā

---

<sup>1</sup> Šī informācija aptver tikai skolas nosaukumu un pedagogu un audzēkņu skaitu.

prakse ārpus Latvijas, skolu vadības un darbības organizācijas principi, kā arī netiek pētīts nodrošinājums ar mācību materiāliem.

Komentāru gadījumā par pētījumu aicinām sazināties ar Aldi Austeru ([aldis.austers@gmail.com](mailto:aldis.austers@gmail.com)) vai Dainu Grasi ([daina.grase@gmail.com](mailto:daina.grase@gmail.com)).



## **„LATVIEŠU SKOLAS ĀRZEMĒS”, „SKOLIŅAS” VAI „PAPILDSKOLAS”?**

Tautā iesakņojušies nosaukumi: „sestdienas latviešu skoliņas” vai „svētdienas latviešu skoliņas”. Jāpiebilst, ka ir pieņemts vārdu „skola” šajā kontekstā lietot deminutīvā (pamazināmā formā), tādējādi akcentējot to neformālo, rotaļīgo raksturu. Lūkojoties no formālā, likumdošanas viedokļa, šīm skoliņām Latvijas izglītības sistēmā nav analoga. Tās nav iekļautas nevienā reģistrā un mācību programmas nav akreditētas. To piedāvātais mācību priekšmetu loks ir specifiski orientēts uz latviešu valodas un kultūras apguvi, kas vairāk atbilst interešu izglītībai, nevis tradicionālas skolas piedāvājumam. Turklāt skoliņas apmeklē bērni, sākot ar zīdaiņu vecumu līdz pusaudžu gadiem, tādējādi tās ir hibrīds starp bērnudārzu un pamatmskolu. Saistībā ar to, iederīgāk būtu lietot terminu „papildskolas”, it īpaši formālos tekstos. Angļu valodā, piemēram, runājot par analogām izglītības formām, šāds apzīmējums pastāv, proti – „*supplementary*” vai „*complementary*”, vai arī „*heritage schools*” (pēdējais termins gan latviski būtu tulkojams kā „tradīciju skolas”).

Tā kā šis pētījums nav formāls, turpmāk attiecībā uz latviešu nedēļas nogales skoliņām tiks lietoti jēdzieni „skolas” vai „skoliņas” vienādā nozīmē.

### **Secinājums:**

- **Tautā iesakņojies nosaukums „nedēļas nogales latviešu skoliņas”, tomēr precīzāk būtu lietot jēdzienu „papildskolas”, it īpaši formālos tekstos.**



## SKOLU SKAITS UN DARBĪBAS ILGUMS

Eiropas latviešu skolu izplatības ģeogrāfiskais areāls aptver 14 valstis (skat. 1. pielikumu). Visvairāk to ir Lielbritānijā (11), Īrijā (8) un Vācijā (4). Divas skolas darbojas Šveicē un Somijā, savukārt Beļģijā un Luksemburgā darbojas pa vienai skoliņai, taču paralēli latviešu valodas mācības pieejamas arī *Eiropas skolās* (skat. sadaļu „Formālās izglītības iespējas: *Eiropas skolas* un tālmācība”). Pārējās valstīs – Francijā, Nīderlandē, Austrijā, Igaunijā, Norvēģijā, Zviedrijā un Gruzijā darbojas pa vienai skoliņai. Izņemot Lielbritāniju, Īriju un Vāciju, skolas galvenokārt atrodas valstu galvaspilsētās. Vietām skoliņu veidošanā liela nozīme ir bijusi Latvijas vēstniecībām, kas atvēlējušas gan telpas, gan vairākos gadījumos sniegušas arī materiālo atbalstu. Skolu tīkla attīstībai ir ļoti būtiska nozīme; nereti galvenais šķērslis bērnu piesaistīšanai skoliņām ir liels fiziskais attālums no skolas līdz dzīvesvietai. Spriežot pēc emigrācijas apjoma, ļoti zema skoliņu aktivitāte vērojama Norvēģijā un Zviedrijā, arī Vācijā skoliņu skaits varētu būt lielāks. Pēdējos gados veidojas latviešu kopienas tādās „netradicionālās” valstīs kā Itālija un Spānija, taču skoliņu tur pagaidām nav.

Kā liecina aptaujas rezultāti (skat. 1. attēlu), no 34 skolām lielākā daļa ir jaunākas par 3 gadiem (19), savukārt salīdzinoši nesen (starp 3 un 10 gadiem) izveidotas vienpadsmit skoliņas. Ilgāk par 10 gadiem pastāv tikai četras skolas – Londonā, Briselē, Minsterē un Stokholmā. Jaunākās skolas Eiropā ir Parīzes Sestdienas skola Francijā, Daugavas Vanagu Vācijā Latviešu skoliņa un Norhemptonas Latviešu skola Lielbritānijā. 2012. gada rudenī durvis ver vēl četras jaunas skolas: divas Īrijā (Navanā un Portlīšā) un divas Lielbritānijā (Bristolē un Kentas apgabalā). Divas skoliņas



1. attēls

- Dānijas Latviešu skoliņa un Latviešu skoliņa „Saulīte” Nīderlandē - ir pārtraukušas darbību. Dānijā skoliņas vietā vecāki izvēlējušies ģimeņu saietus, savukārt Nīderlandē – skola, kas sāka darbību tikai 2011. gadā – to ir pārtraukusi finansējuma trūkuma dēļ.<sup>(2)</sup>

Jāatzīmē, ka skoliņas nereti kalpo kā iniciators vecāku iesaistei latviešu kopienu dzīvē ārpus Latvijas. Skoliņu skaits Eiropā pārsniedz biedrību un citu kultūras ieviržu kopību skaitu. Šo faktu svarīgi ņemt vērā, meklējot formas, kā uzrunāt un iesaistīt mazāk aktīvos tautiešus.

<sup>2</sup> Šajā pētījumā sīkāka informācija par jaunajām un slēgtajām skoliņām nav iekļauta.



### **Secinājumi:**

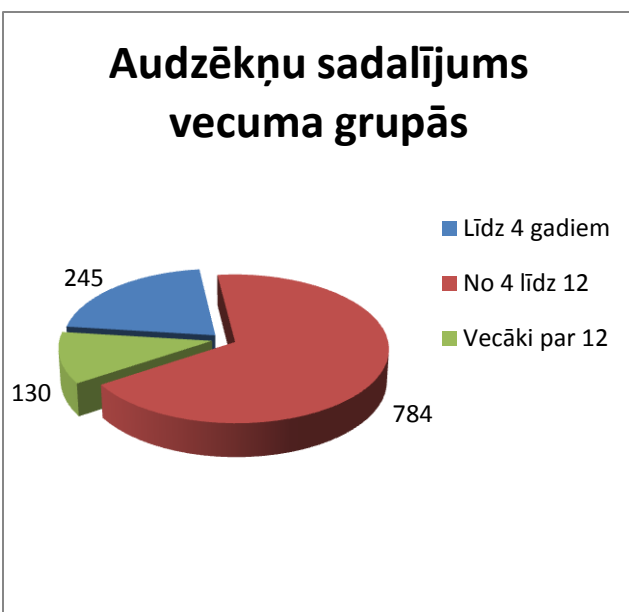
- Skolu tīklam ir tendence paplašināties, kas liecina par augošo pieprasījumu pēc latviskās izglītības ārpus Latvijas. Īpaši tas vērojams Lielbritānijā, Īrijā un Vācijā;
- Nozīmīgs faktors skolu apmeklētībā ir to ģeogrāfiskais attālums no bērnu dzīvesvietas, tāpēc primāri akcentējams skolu ģeogrāfiskās izplatības aspekts, nevis audzēkņu skaits;
- Skolas darbojas tikai lielākajos latviešu centros, tāpēc neatbildēts ir jautājums par latviskās izglītības pieejamību tajās latviešu ģimenēs, kas no šiem centriem dzīvo tālu;
- Skolu pastāvēšana ir atkarīga gan no vecāku motivācijas, gan brīvprātīgo pedagogu entuziasma, gan arī materiālo resursu nodrošinājuma;
- Lai veicinātu jaunu skoliņu veidošanos, būtu jā sagatavo vadlīnijas un mācību materiālu sākumkomplekti, kurus varētu piedāvāt jaundibināmo skoliņu entuziastiem;
- Vēlme saglabāt bērnos latvisko identitāti nereti aktivizē viņu vecāku interesi par norisēm latviešu kopienās. To ir svarīgi ņemt vērā, meklējot formas, ka uzrunāt sabiedriski mazaktīvos tautiešus.



## SKOLNIEKI

Kopumā Eiropas latviešu skoliņās, tajā skaitā arī *Eiropas skolās*, mācās vismaz 1159 bērni<sup>3</sup>, ieskaitot gan mazuļus, gan pusaudžus. Visvairāk bērnu apmeklē skolas Lielbritānijā (426), Īrijā (190) un Beļģijā (132). Bērnu skaits skoliņās svārstās no 9 (Limerikas Svētdienas skola Īrijā) līdz 98 (Pīterboro „Pūcītes akadēmija” Lielbritānijā), un vidēji uz katru skoliņu ir 32 audzēkņi. Pēc audzēkņu skaita skolas nosacīti var iedalīt lielajās skolās, kur mācās vairāk par 40 bērniem (tādas ir 10), vidējās (no 15 līdz 40 bērniem (19)) un mazās (līdz 15 bērniem (7)). Visizplatītākā vecuma grupa ir no 4 līdz 12 gadiem. Šajā vecuma grupā nodarbības notiek visās skoliņās, un skaitliski tā ir vislielākā audzēkņu grupa (skat. 2. attēlu). 26 skolās tiek organizētas nodarbības mazuļiem (līdz 4 gadu vecumam) un 14 skoliņās – bērniem, kuri ir vecāki par 12 gadiem.

Skoliņas apmeklē bērni ar dažādiem valodu zināšanu līmeņiem; daudzi bērni nāk no jauktajām ģimenēm, viņiem latviešu valoda ir otrā valoda. Atšķirīgās valodas zināšanas padara skolotāju darbu sarežģītāku, īpaši, ja bērnu ir daudz un to vecums atšķirīgs. Lai arī skoliņu ģeogrāfiskā izklaidētība ir būtiska, jādomā par īpašu atbalstu populārākajām skolām, jo, augot bērnu skaitam, rodas nepieciešamība pēc pastāvīgām mācību telpām. Vairākas skoliņas piedāvā latviešu valodas apmācības arī pieaugušajiem (ši audzēkņu kategorija aptaujas anketās netika atsevišķi izdalīta).



Pētījuma dati apliecina, ka skoliņu koncepcija nav piemērota bērniem, kuri sasnieguši pusaudžu vecumu. No norādītajiem 130 audzēkņiem, kuri ir vecāki par 12 gadiem, 62 mācās *Eiropas skolās* Briselē un Luksemburgā. Tas skaidrojams ar to, ka skoliņā valodu var apgūt sarunvalodas līmenī, taču kvalitatīvākai, literārās valodas apguvei nepieciešamas citas metodes. Arī motivācijas pieejai attiecībā uz pusaudžiem jābūt citādākai. Tāpēc, plānojot izglītības piedāvājumu ārvalstīs dzīvojošajiem tautiešiem, būtiski izvērtēt mācību programmas jauniesiem, veicinot latviešu valodas priekšmeta ieviešanu regulārajās skolās lielākajos latviešu centros pēc *Eiropas skolu* programmas un

### 2. attēls

<sup>3</sup> Patiesais audzēkņu skaits varētu būt lielāks, jo nav iekļauti dati par divām aktīvām skolām – Daugavas Vanagu Vācijā skoliņu un bērnu skoliņu „Kastaņa skoliņa” Oslo.

veidojot atraktīvas tālmācības programmas (skat. nodaļu „Formālās izglītības iespējas: *Eiropas skolas* un tālmācība”).

**Secinājumi:**

- **Visbiežāk sastopamā vecuma grupa skoliņu audzēkņu vidū ir no 4 līdz 12 gadiem. Domājot par vecākiem jauniešiem, jāplāno latviešu valodas mācību priekšmeta piedāvāšana regulārajās skolās lielākajos latviešu centros, kā arī tālmācības programmu attīstība;**
- **Skolu darba organizāciju būtiski ietekmē audzēkņu skaits – tam pieaugot aktualizējas papildus pedagogu un plašāku mācību telpu jautājums. Būtu nepieciešams paredzēt īpašu atbalstu lielajām skolām.**

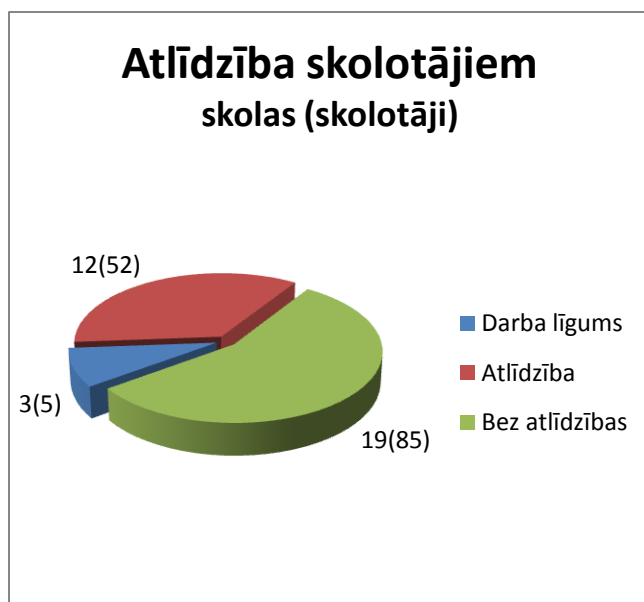


## SKOLOTĀJI

Eiropas latviešu skoliņās strādā 142 pedagogi, attiecīgi - vidēji viens skolotājs uz katriem 8 bērniem. 73 - tātad vairāk nekā pusei - ir pedagoga izglītība. Jāatzīmē, ka darbs skoliņās ir sarežģīts, jo dažāda vecuma bērni mācās kopā un viņu valodas zināšanu līmenis ir ļoti atšķirīgs. Nereti šo skoliņu skolotāji risina problēmas, kas saistītas ar latviešu bērnu integrāciju vietējās skolās. Mēdz gadīties, ka skolotāji darbojas arī kā starpnieki starp audzināmo bērnu vecākiem un vietējām izglītības iestādēm. Cits virziens, lai arī ne tik ierasts, ar ko nākas saskarties skolotājiem, ir bērnu sagatavošana, lai viņi varētu iekļauties Latvijas izglītības iestādēs.

No minētajiem 142 skolotājiem darba līgumi par skolotāju darbu ir tikai pieciem: četrām abu Eiropas skolu skolotājām un latviešu valodas nodarbību vadītājai Helsinku Ressu pamatskolā. Jāatzīmē, ka Somijā un Zviedrijā valsts konstitūcija paredz bērniem tiesības saglabāt un attīstīt dzimto valodu, saņemot valsts apmaksātu valodas apmācību. Somijā šo iespēju izmanto 10 latviešu bērni un mācības notiek minētajā Helsinku Ressu pamatskolā. Zviedrijā pastāv iespēja saņemt valodas apmācību mājās. Katrā pašvaldībā var būt savi noteikumi, cik bērniem jābūt konkrētās pašvaldības teritorijā, lai tiktu meklēts skolotājs. Upsalā, kurā minimālais bērnu skaits ir 5, latviešu valodas apmācību saņem 10 bērni. Pēc neformālas informācijas, arī vairākas citas Zviedrijas pašvaldības algo latviešu skolotājus, piemēram, dažas Stokholmas pašvaldības un Linšopinga.

Atbildi rosinošs jautājums ir, kāpēc tik maz bērnu izmanto šo iespēju. Pastāv gan noteikums par minimālo bērnu skaitu mācību grupas izveidošanai vai skolotāju algošanai (Helsinkos tie ir četri bērni, Upsalā - 5), taču, visticamāk, galvenais šķērslis ir vai nu komunikācijas trūkums starp



3. attēls

vecākiem, vai arī nepietiekama motivācija. Arī Vācijā iespējams veidot valsts apmaksātas dzimtās valodas klases, tomēr to neviens šobrīd neizmanto, jo nepieciešami 15 bērni un latviešu valodas skolotājam tiek pieprasītas augsta līmeņa vācu valodas zināšanas (c2).

Pārējie aptaujas anketās uzskaitītie 137 skolotāji pat, ja saņem atlīdzību, pedagoģisko darbu veic brīvprātīgi jeb ārpus formālām darba attiecībām. Nereti skolotāju darbu uzņemas paši bērnu vecāki. Atlīdzība tiek maksāta 12 skolu pedagogiem, un kopā to saņem 52 skolotāji. Lai arī atsevišķi netika

jautāts par atlīdzības apjomiem un formām, skolotāju sniegtā informācija liecina par atšķirīgu atlīdzības praksi: daļa skolotāju saņem tiešu atalgojumu (piemēram, minētās 5 skolotājas); ir skolas, kur skolotāji saņem vispārējus maksājumus mācību procesa organizēšanai, arī mācību materiālu iegādei; un ir skolas, kur skolotājiem tiek kompensēti tikai pārvietošanās izdevumi no dzīves vietas līdz skoliņai.

Pasaules Brīvo latviešu apvienības Izglītības padome sadarbībā ar Izglītības un zinātnes ministrijas pakļautībā esošo Latviešu valodas aģentūru ir izveidojusi pasaules latviešu skoliņu skolotāju kursu organizēšanas tradīciju. Iepriekšējie kursi notika 2009. un 2010. gadā, savukārt kārtējie kursi norisa 2012. gada 11. līdz 13. jūlijā. Kursi ir ļoti populāri, tāpēc, augot skoliņu skaitam, lai saglabātu kursu efektivitāti, tos nepieciešams rīkot biežāk, iespējams, pat vairākas reizes gadā. Organizējot skolotāju darbu, īpaši izceļama ir arī Latviešu Nacionālās padomes Lielbritānijā iniciatīva pulcēt uz semināriem skolotājus no Lielbritānijas un Īrijas. Pirmais šāds seminārs notika Bredfordā, Lielbritānijā, 2012. gada 25. un 26. februārī. Tajā piedalījās 20 pedagogi. Izveidota arī Īrijas un Lielbritānijas skoliņu skolotāju padome.

#### **Secinājumi:**

- **Skolotāju darbs skoliņās pārsvarā notiek brīvprātīgi, saņemot atlīdzību tikai atsevišķos gadījumos. Oficiāli darba līgumi ir pieciem skolotājiem, lai gan pedagoģiskā izglītība ir vairāk nekā pusei no 142 skoliņu pedagogiem. Tāpēc, lai veicinātu profesionālu pedagogu piesaisti skoliņu darbam un līdz ar to arī pašu skoliņu attīstību, būtu jāizstrādā sistēma skoliņu pedagogu darbības legalizācijai jeb ieskaitīšanai pedagoģiskā darba stāžā;**
- **Skolotāju darbs ir sarežģīts, jo saistīts ar dažāda vecuma bērniem, kuriem ir ļoti atšķirīgas valodas zināšanas. Skolotāji nereti uzņemas starpnieku lomu starp latviešu bērnu vecākiem, vietējām mācību iestādēm un Latvijas skolām. Tāpēc svarīgi veicināt skolotāju pieredzes apmaiņu un kvalifikācijas celšanu, turpinot regulāri organizēt speciālus kursus, iespējams, pat vairākas reizes gadā;**
- **Nepieciešams aktīvāk izmantot valsts apmaksātās izglītības iespējas, kādas piedāvā Somija un Zviedrija. Jāanalizē samērā nelielās atsaučības ceļoņi, jāuzrunā vecāki;**
- **Līdzīgi Latviešu Nacionālajai padomei Lielbritānijā, arī citu valstu latviešu organizācijām būtu jāveicina sadarbība ar skoliņām un skolotājiem.**

◇

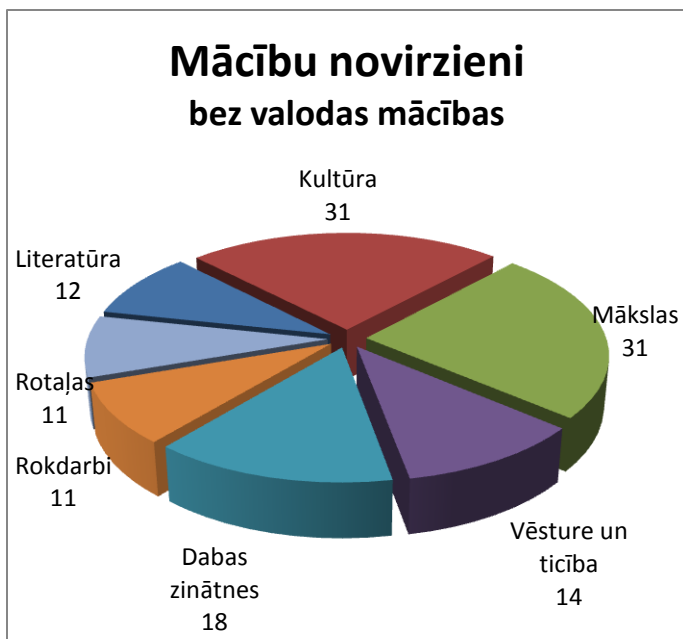
## SKOLIŅU MISIJA UN MĀCĪBU SATURS

Skoliņu darbības mērķis ir saglabāt ārpus Latvijas dzīvojošajos bērnos latvisko identitāti, stiprināt saiknes ar Latviju un saglabāt latviešu valodas prasmes.

Mācības skoliņās notiek nedēļas nogalēs, un pedagogu lomu nereti uzņemas paši vecāki. Mācību process norit citādāk nekā tradicionālajās skolās, jo skoliņu uzdevums ir ne tikai mācīt latviešu valodu – turklāt bērniem ar ļoti atšķirīgām valodas priekšzināšanām -, bet arī veidot izpratni par Latviju un tās kultūru. Tas, kas Latvijas bērniem šķiet pašsaprotams, piemēram, ka Latvija ir neatkarīga valsts un ka tā ir vieta, kur dzīvo vairums latviešu, ārvalstīs dzimušajiem bērniem ir īpaši jāizskaidro, nereti situācijā, kad bērns latviešu valodu mācās kā otro valodu. Gadās, ka bērnos raisās protests, jo mācības saistītas ar papildu intelektuālo piepūli, tāpēc skoliņās īpaša uzmanība tiek pievērsta bērnu pieradināšanai pie latviešu valodas, tās iemīlēšanai caur rotaļām un spēlēm, nevis „iekalšanai”. Arī sekmju vērtējums vairumā skoliņu netiek veikts, vai, ja tomēr tiek, tad ļoti simboliski.

Pārsvarā visās skolās tiek izmantota integrētā mācību metode. Saistībā ar šo metodi mācības netiek organizētas pēc mācību priekšmetu sadalījuma principa, bet gan integrēti: dažādos mācību priekšmetos apgūstamo vielu - piemēram, matemātikā, mūzikā un kultūrā - sasaistot vienotā interaktīvā mācību plūsmā ar latviešu valodas apguvi.

Populārākie mācību novirzieni, izņemot valodas apguvi, atainoti 4. attēlā, savukārt izvērsts mācību priekšmetu izklāsts aplūkojams pētījuma 3. pielikumā (norādītais skaits indicē skoliņu



skaitu, kas aptaujas anketā nosaukušas konkrēto mācību priekšmetu).

Kā secināms, īpaši akcentēta ir kultūras apguve (folklorā un tradīcijas), dažādi mākslu veidi (mūzika, teātris, dejošana, dažās skoliņās arī zīmēšana). Daudzās vietās tiek mācītas arī dabaszinātnes (matemātika, ģeogrāfija u.c.). Populārs priekšmets ir vēsture: kaut arī pieminēta tikai 12 anketās, ir pamats domāt, ka vēstures viela tiek mācīta vairāk nekā 12 skoliņās, visticamāk cieši saistīti ar kultūras priekšmetiem. Nereti skoliņās tiek praktizēti rokdarbi un, protams, rotaļas un spēles. Ticības mācība tiek pasniegta divās skolās:

4. attēls

Līmerikas Svētdienas skolā un Londonas latviešu skolā.

Caurmērā vienā skoliņā tiek mācīti 5 līdz 6 priekšmeti. Konkrēto priekšmetu vai nodarbju izvēle ir atkarīga gan no skolotāju prasmēm, gan pieejamajiem mācību līdzekļiem. Ierobežotajos finanšu apstākļos skolotājiem nākas likt lietā radošu domāšanu un atjautību, sagādājot nepieciešamos materiālus.

#### **Secinājumi:**

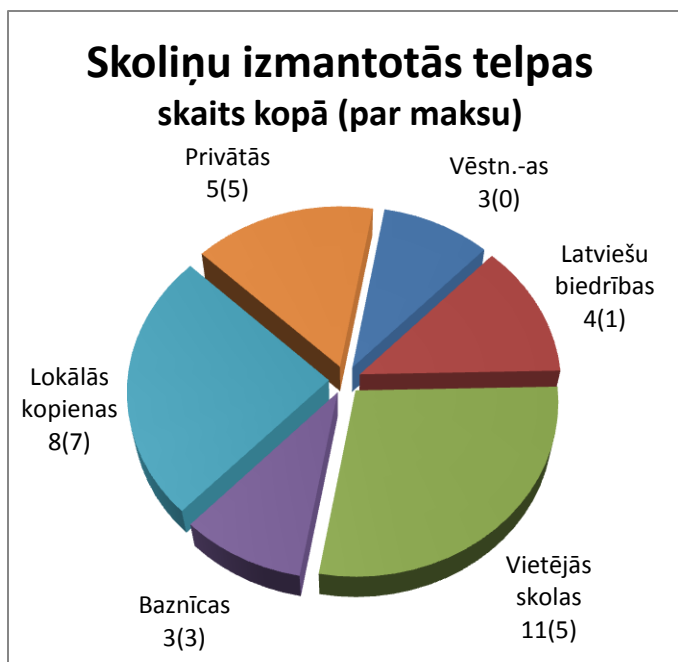
- **Mācību process skoliņās norit citādi nekā tradicionālajās skolās, jo skoliņu uzdevums ir ne tikai mācīt latviešu valodu, bet arī veidot izpratni par Latviju un tās kultūru. Tas nozīmē, ka šajās skoliņās nepieciešami īpaši pielāgoti mācību līdzekļi;**
- **Pārsvarā visās skolās tiek izmantota integrētā mācību metode, dažādos mācību priekšmetos apgūstamo vielu sasaistot vienotā interaktīvā mācību plūsmā ar latviešu valodas apguvi;**
- **Apgūstamo mācību priekšmetu spektrs ir salīdzinoši plašs, īpaši akcentējot kultūras un mākslas novirzienus;**
- **Bērniem pievilcīga mācību procesa nodrošināšanai svarīgas ir gan skolotāju prasmes, gan atjautība, gan arī resursi mācību līdzekļu iegādei.**



## SKOLIŅU DARBĪBAS SAIMNIECISKIE ASPEKTI: TELPAS UN MAKSĀJUMI

Izņemot *Eiropas skolas*, kurām ir savas ēkas, pārējo 32 aptaujāto latviešu skoliņu nodarbības notiek ārējās telpās, vairumā gadījumu (21) par tām maksājot īri. Skoliņu sniegtās atbildes par izmantotajām telpām atspoguļotas 5. zīmējumā. Tikai neliela daļa no skoliņām izmanto vēstniecību (3) vai vietējo latviešu biedrību (4) telpas. Visbiežāk tiek izmantoti vietējo skolu, bērnudārzu (11) vai lokālo kopienu piedāvājumi (8). Runājot par īres maksu, secināms, ka, izņemot vēstniecības, pārējos gadījumos vērojama atšķirīga attieksme pat vienā mītnes valstī, piemēram, Lielbritānijā Mančestras skoliņa nemaksā par telpām vietējai skolai, bet Pīterborovas – maksā. Vēstniecību telpas skoliņām pieejamas tikai trīs valstīs: Beļģijā, Somijā un Šveicē. Ņemot vērā, ka Latvijai ir diplomātiskās pārstāvniecības praktiski visās Eiropas valstīs, varētu sagaidīt, ka telpu jautājumā vēstniecības būtu skoliņām pretimnākošākas.

Salīdzinot skoliņu saimniecisko situāciju, redzams, ka tikai 8 skoliņu gadījumā netiek maksāts nedz par telpu īri, nedz pedagogu darbu; savukārt 10 skoliņās (tātad – trešdaļā) tiek maksāts gan par īri, gan skolotāju darbu. No pārējām 16 skoliņām 11 maksā tikai par telpām, bet 5 – tikai par skolotāju darbu. Jāatzīmē, ka patstāvīgu telpu jautājums ir ļoti būtisks skoliņu darbībai, jo nepieciešamas telpas ne tikai mācību procesam, bet arī mācību materiālu un iekārtu uzglabāšanai. Vairumā gadījumu finansējumu telpu īrei nodrošina vecāku maksājumi. Atsevišķos gadījumos palīdz arī vietējās latviešu biedrības, taču jaunajās emigrācijas zemēs kā Īrijā vai Austrijā biedrību kapacitāte ir ierobežota. Īrijas latviešu skoliņām atbalstu sniedz arī Latviešu valodas aģentūra, sedzot piecu skoliņu apdrošināšanas izdevumus (Īrijā sabiedrisku aktivitāšu rīkošanai ir obligāta apdrošināšana, tas attiecas arī uz bērniem paredzētajiem sarīkojumiem).



LNPL organizētajā Bredfordas seminārā (25.-26.02.2012.), kur piedalījās arī Latvijas valsts institūciju pārstāvji, tika aktualizēts jautājums par valsts iespējamo atbalstu skoliņām. Tika nolemts izstrādāt vadlīnijas, kas noteiktu skolu misiju, mērķi un galvenos uzdevumus, kā arī definētu kritērijus potenciālā valsts budžeta finansējuma saņemšanai, piemēram, prasības skolotāju kvalifikācijai, bērnu skaitam uz vienu pedagogu, nodarbību biežumam un ilgumam, skoliņas darba plānam, prasībām attiecībā uz mācību saturu.

5. attēls



Tā kā situācija Latvijas valsts budžetā ir saspringta, tad, domājot par finansējuma piešķirumiem skoliņām, ir svarīgi noteikt prioritātes, priekšroku dodot tiem pasākumiem, kam ir lielāka sociālā efektivitāte. Piemēram, valsts finansējums mācību metodikas un materiālu izstrādei, kā arī skolotāju kvalifikācijas celšanai, šķiet, ir ar lielāku atdevi, nekā tiešs atbalsts skoliņām. No otras puses - bez tieša valsts atbalsta ir grūti iedomāties skoliņu izaugsmi, it īpaši lielajos latviešu centros, piemēram, atbilstošu telpu trūkuma dēļ. Arī atlīdzības sistēmas ieviešana skoliņu pedagogiem veicinātu profesionālu skolotāju atsaucību un ieinteresētību strādāt skoliņās.

#### **Secinājumi:**

- **Patstāvīgu un no izmaksu viedokļa izdevīgu telpu pieejamība ir ļoti būtiska skoliņu darbībai;**
- **Skoliņu darbības veicināšanai vairāk jāpiesaista Latvijas vēstniecību (diplomātisko pārstāvniecību) resursi; īpaši tas attiecas uz telpām;**
- **Jāizstrādā valsts programma latviešu skoliņu atbalstam, nosakot prioritātes un paredzot finansējumu gan mācību materiālu pilnveidošanai, gan skolotāju kvalifikācijas celšanai, gan telpu nodrošinājumam;**
- **Skoliņu attīstībai kritiska arī tieša valsts palīdzība, piemēram, telpu īres un atalgojuma jautājuma sakārtošanai, taču šādiem piešķirumiem jānotiek apmaiņā pret zināmiem kvalitātes standartiem no skoliņu puses.**



## SKOLIŅU DARBĪBAS KOORDINĀCIJA UN PIEEJAMĀS ATBALSTS

Latviešu skoliņu darbības koordināciju pasaulē nodrošina Pasaules Brīvo latviešu apvienības Izglītības padome. Tā uztur kontaktus ar skoliņām, ik pa laikam aktualizē skoliņu sarakstu mājaslapā [www.latviansonline.com](http://www.latviansonline.com), organizē skolotāju kursus un piedalās mācību materiālu un metodikas sagatavošanā.

Eiropas skoliņu darba koordināciju nodrošina ELA izglītības referente, kura darbojas arī PBLA Izglītības padomē. Eiropas skolotājiem izveidota e-pastu liste [skola@ela.lv](mailto:skola@ela.lv). Nozīmīgu atbalstu skoliņu darbībai sniedz latviešu organizācijas. Piemēram, Latviešu nacionālā padome Lielbritānijā 2012. gada 25. un 26. februārī organizēja Lielbritānijas un Īrijas skolotāju semināru. Arī Beļģijā izveidojusies cieša sadarbība starp biedrību un skoliņu, biedrībai pārņemot skoliņas finanšu regulēšanu. Arī Īrijā biedrības nodrošina juridisko „jumtu” finansējuma saņemšanai no Latviešu Valodas aģentūras. Nereti tieši biedrības ir tās, kas rosina skoliņu dibināšanu, tomēr, kopumā vērtējot, sadarbība varētu būt ciešāka, īpaši jaunajās emigrācijas mērķa zemēs.

No Latvijas valsts puses nozīmīgāko atbalstu skoliņu darbībā sniedz Latviešu Valodas aģentūra (LVA), kas darbojas Izglītības uz zinātnes ministrijas paspārnē. LVA līdzdarbojas skolotāju kursu organizēšanā, izdod mācību un metodiskos materiālus un sniedz konsultācijas skoliņu skolotājiem. 2012. gadā LVA<sup>4</sup> sniedza tiešu materiālu atbalstu 5 latviešu skoliņām Īrijā (apdrošināšanas izdevumu segšanai) un, izmantojot Ārlietu ministrijas diplomātisko pastu, izsūtīja 22 mācību materiālu komplektus diasporas skolām Lielbritānijā, Īrijā, Somijā, Vācijā, Zviedrijā, Francijā un Krievijā. LVA arī ir sagatavojusi divas programmas: latviešu valodas mācību programmu diasporai (skolēniem no 7 līdz 13 gadiem un skolēniem no 14 gadiem, kā arī pieaugušajiem) un tālākizglītības programmu diasporas skolotājiem. Mācību programmas pieejamas vietnē [www.valoda.lv](http://www.valoda.lv).

Jāatzīmē, ka virkne valdības politikas plānošanas dokumentu paredz valsts atbalstu latviešu skoliņām ārpus Latvijas. Kā nozīmīgākie no tiem minami Valdības rīcības plāns Deklarācijas par Valda Dombrovska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību (16.02.2012.); Valsts valodas politikas pamatnostādnes (02.03.2005.); Izglītības attīstības pamatnostādnes (27.09.2006.); Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un sabiedrības integrācijas politikas pamatnostādnes (20.10.2011.); Izglītības un zinātnes ministrijas Rīcības plāns sabiedrības saliedēšanas sekmēšanai (03.2012.).

---

<sup>4</sup> LVA materiāls „Par IZM un LVA 2011. – 2012. gadā sasniegto, īstenojot 2011. gada 14. septembra KM, ĀM, un IZM sadarbības memorandu”, kura kopsavilkums tika prezentēts konferencē „Latviešu pasaulē – piederīgi Latvijai” 2012. gada 13. un 14. jūlijā.

### **Secinājumi:**

- **Skoliņu darbības koordināciju nodrošina diasporas organizācijas: gan dažu mītņu zemju, gan pasaules līmenī. Tomēr būtu vēlams, lai skoliņas un biedrības nodibinātu ciešu sadarbību visās valstīs, it īpaši jaunās emigrācijas mērķa valstīs;**
- **Atbalstu skoliņu darbībai sniedz arī Latviešu valodas aģentūra, taču būtu vēlama labāka koordinācija ar diasporu, plānojot aģentūras aktivitātes. Būtu vēlams izveidot ikgadēju konsultāciju praksi;**
- **Vairāki nozīmīgi Latvijas valdības plānošanas dokumenti paredz atbalstu diasporas skoliņām, tomēr kopumā līdzšinējais atbalsts ir bijis vairāk simbolisks un par izvērstu valsts politiku diasporas izglītības jautājumos vēl pārāgri runāt.**

## FORMĀLĀS IZGLĪTĪBAS IESPĒJAS: EIROPAS SKOLAS UN TĀLMĀCĪBA

*Eiropas skolas* jeb „*European Schools*” ir Eiropas Savienības valstu valdību kopīgi pārvaldīta skolu sistēma, kā mērķis ir nodrošināt izglītību (bērnudārza, pamatskolas un vidusskolas līmenī) Eiropas Savienības institūciju darbinieku bērniem<sup>5</sup>. Skolas koncepcija paredz dažādu tautību bērnu apmācību dzimtajā valodā (plūsmās) vienas skolas ietvaros, veicinot audzēkņu atvērtību dažādām kultūrām, vienlaikus saglabājot viņu nacionālo piederību. Eiropas skolu vidusskolas diploms ir atzīts visās ES dalībvalstīs. Šobrīd darbojas 15 *Eiropas skolas* – piecas Beļģijā (4 Briselē un 1 Mol), trīs Vācijā (pa vienai Frankfurtē pie Mainas, Karlsrūē un Minhenē), divas Luksemburgā un pa vienai Itālijā (Varesē), Spānijā (Alikantē), Francijā (Strasbūrā), Nīderlandē (Bergenā) un Lielbritānijā (Culhamā). Eiropas Savienības institūciju darbinieku bērni un to vecāku bērni, kuri strādā iestādēs, kam ir noslēgta vienošanās ar šo skolu, piemēram, NATO, mācības ir bez maksas; pārējiem bērniem mācības ir par maksu un uzņemšana atkarīga no brīvo vietu skaita.

*Eiropas skolas* Briselē un Luksemburgā šobrīd ir vienīgās formālās izglītības iestādes ārpus Latvijas, kur iespējams apgūt latviešu valodu pamatskolas un vidusskolās līmenī. Latvijas valdība un *Eiropas skolas* senāts ir apstiprinājis latviešu valodas programmu vidusskolai. Saskaņā ar LVA sniegto informāciju, IZM 2012.gadā ir plānojusi sagatavot un iesniegt *Eiropas skolas* senātam latviešu valodas programmu pirmsskolai un pamatskolai. Latviešu bērnu skaits abās skolās (2011./2012. mācību gadā attiecīgi ir 82 un 55 skolēni) vēl nav sasniedzis tādu apmēru, lai varētu tikt izveidota patstāvīga latviešu plūsma, tāpēc latviešu audzēkņi iekļaujas kādā no pastāvošajām valodu plūsmām (angļu, vācu, franču), taču papildus kā obligāto mācību priekšmetu apgūst latviešu valodu un literatūru. Jāatzīmē, ka Latvijas Izglītības un zinātnes ministrija ir izstrādājusi atsevišķu metodiku latviešu valodas un literatūras mācīšanai *Eiropas skolās*, kā arī veic mācību procesa uzraudzību. Teorētiski šī metodika varētu tikt izmantota jebkurā citā regulārajā skolā, kuras mācību programmā tiktu iekļauta latviešu valoda un literatūra.

Vairākas Latvijas mācību iestādes (piemēram, Rīgas Tālmācības vidusskola, Rīgas Komerckkola, Rīgas 1. vidusskola un Rīgas 84. vidusskola) piedāvā apgūt skolas programmu tālmācības ceļā (skat. 1. tabulu). Tālmācības programmas ir vairāk piemērotas tiem, kuri vēlas pabeigt Latvijas skolās iesāktās, bet kādu iemeslu dēļ pārtrauktās vai klātienē kavētās mācības (sportisti; veselības problēmu vai ģimenes apstākļu dēļ u.tml.). 2012./2013. mācību gadā bezmaksas licencētu tālmācības programmu 2. posma pamatskolas līmenī (7.-9. kl.) sākusi piedāvāt Rāmuļu pamatskola Cēsu rajonā.

Mācoties tālmācībā, jārēķinās ar augstu pašdisciplīnu, jo mācības prasa vidēji 8 stundas patstāvīga ikdienas darba. Jāatzīmē, ka tālmācības programmas ir pieejamas tikai Latvijas pilsoņiem un no programmas nav iespējams izdalīt atsevišķus priekšmetus, piemēram, latviešu valodu, līdz ar to ir pamats uzskatīt, ka dalību tālmācības programmā ir grūti savietot ar mācībām emigrācijas mītnes zemes skolās. Papildu problēma, kas saistīta ar izglītības apgūšanu

<sup>5</sup> Detalizētāka informācija par *Eiropas skolām* pieejama mājas lapā [www.eurasc.eu](http://www.eurasc.eu)

tālmācībā, ir valstu atšķirīgā attieksme pret šādu izglītību. Vācijā, piemēram, šāda izglītība netiek atzīta, un jauniešiem līdz 18 gadu vecumam ir pienākums apmeklēt kādu no Vācijas izglītības iestādēm.

1. tabula

**Tālmācības programmu piedāvājums atsevišķās Rīgas skolās**

Skola	Programma (akred. gads)	Skolēni (ārzemēs)	Mācību maksa
Rīgas 84. v-sk.	Vispārējā vid. izglītība (2011)	40(2)	nav
Rīgas 1. v-sk.	Vispārējā vid. izglītība (2009)	44(24)	ir*
Rīgas Komerckkola	7.-9. klase (2011) 10.-12.klase (2011)	21(10)	ir
Rīgas Tālmācības vidusskola	7.-9. klase (2010) 10.-12. klase (2009)	375(263)	ir
Rāmuļu pamatskola	7.-9. klase (2012)	-	nav

\* Mācību maksa tiek atcelta, ja audzēknis turpina mācības Latvijas Biznesa koledžā

**Secinājumi:**

- **Abas Eiropas skolas ir vienīgās mācību iestādes ārpus Latvijas, kur klātienē tiek pasniegta latviešu valoda un literatūra. Izmantojot šo programmu, jāpaplašina to skolu loks Eiropas valstīs, kurās pieejams latviešu valodas un literatūras mācību priekšmets;**
- **Jāpaplašina akreditēto tālmācības programmu piedāvājums, paredzot iespēju audzēkņu vajadzībām izdalīt un saņemt atestāciju atsevišķos mācību priekšmetos, piemēram, latviešu valodā.**

◊

## SALĪDZINĀJUMS AR SOMU IZGLĪTĪBAS PIEDĀVĀJUMU

Saskaņā ar somu diasporas centrālās organizācijas *Suomi-Seura* (angl. - *Finland Society*) datiem<sup>6</sup>, ārpus Somijas dzīvo 250 tūkstoši Somijas pilsoņu, 600 tūkstoši pirmās un otrās paaudzes un 1,3 miljoni trešās paaudzes somu. Ņemot vērā Somijas un Latvijas iedzīvotāju skaitu savstarpējo proporciju (2012. gadā attiecīgi 5,41 un 2,07 miljoni), rēķinot uz šo valsts iedzīvotāju skaitu, somu diasporas samērs ir salīdzināms ar Latvijas diasporu (aptuvenais novērtējums 350 tūkstoši, summējot trimdas tautiešus un jauno emigrāciju).

Salīdzinot latviskās izglītības piedāvājumu ārpus Latvijas ar somiskās izglītības piedāvājumu ārpus Somijas, secināms, ka latviskās izglītības piedāvājums ir samērā trūcīgs (skat. 1. tabulu).

2. tabula

### Izglītības piedāvājuma salīdzinājums somu un latviešu diasporās

	Somi	Latvieši
Skoliņas pasaulē	130	78 <sup>7</sup>
Audzēkņu skaits	3600	1500
Valsts atbalsts	100 EUR gadā uz katru audzēkni	Zināmu atbalstu no saviem resursiem sniedz LVA
Valodas plūsmas <i>Eiropas skolās</i>	13	0
Valoda kā mācību priekšmets ārvalstu skolās	180	2 ( <i>Eiropas skolās</i> )
Pilna laika skolas pasaulē	20	0
Tālmācība	500	2 <sup>8</sup>

Tajā pašā laikā iespējams izdalīt trīs aspektus, kas atšķir Somijas situāciju no Latvijas. (1) Lielākā daļa somu diasporas ir koncentrēta tās kaimiņvalstīs Zviedrijā un Krievijā, savukārt latviešu kopienas ir izkaisītas visā pasaulē. Pat vietās, kur koncentrācija ir vislielākā, tās nav pietiekoši lielas, lai varētu mēroties ar citu tautību diasporu kopienām; (2) somu nacionālā pašapziņa ir spēcīgāka, jo Somija ir sociāli un saimnieciski vairāk attīstīta nekā Latvija, un tas atsaucas uz diasporas motivāciju saglabāt nacionālo identitāti; (3) Somijā imigrācija pārsniedz emigrāciju, it īpaši no Igaunijas un Krievijas, un vēlme emigrēt uz Somiju motivē cilvēkus šajās valstīs mācīties somu valodu.

<sup>6</sup> Skatīt <http://www.suomi-seura.fi>

<sup>7</sup> Skatīt [www.latviansonline.com](http://www.latviansonline.com) sadaļā „Izglītība”

<sup>8</sup> Dati tikai par daļību Rīgas 84. vidusskolas tālmācības programmā

### **Secinājumi:**

- **Salīdzinot latviskās izglītības piedāvājumu ārpus Latvijas ar somiskās izglītības piedāvājumu ārpus Somijas, secināms, ka latviskās izglītības piedāvājums ir samērā trūcīgs;**
- **Nepieciešams valsts finansiāls atbalsts, lai palielinātu izglītības piedāvājumu ārpus Latvijas;**
- **Lai celtu ārvalstīs dzīvojošo latviešu nacionālo lepnumu, ir svarīga Latvijas valsts vadošo amatpersonu un sabiedrībā populāru cilvēku iesaistīšanās komunikācijā ar ārvalstīs dzīvojošiem tautiešiem.**

◇

## NOBEIGUMS UN SECINĀJUMU APKOPOJUMS

Latvijā bērnu skaits samazinās, bet emigrācijā pieaug. Izceļojot gados jauniem cilvēkiem, arvien vairāk ģimeņu tiek veidots ārpus Latvijas. Esot materiāli nodrošinātas, tās atļaujas ne tikai vienu, bet vairākus bērnus. Daudzi ārvalstīs dzimušie jau ir sasnieguši skolas vecumu. Vietējās skolas tos laipni uzņem savā audzēkņu pulkā, taču nepiedāvā latviešu valodas apguves iespējas. Izņemot divas minētās Eiropas skolas un latviešu valodas nodarbības Ressu pamatskolā Helsinkos, nekur citur Eiropā latviešu valoda netiek mācīta skolas līmenī. Nenoliedzami, latviešu skoliņas ir nozīmīgs solis pirmo valodas iemaņu iegūšanai, taču nav pietiekamas, lai veidotu valodas zināšanas literāro prasmju līmenī. Līdz šim nav domāts arī par atbalstu tām ģimenēm, kuras dzīvo atstatus no lielākajiem latviešu centriem.

Domājot par latviskās izglītības nodrošinājumu ārpus Latvijas, aicinām ieklausīties sekojošās atziņās:

### 1. „Latviešu skolas ārzemēs”, „skoliņas” vai „papildskolas”?

- Tautā iesakņojies apzīmējums – „nedēļas nogales latviešu skoliņas”, tomēr precīzāk būtu lietot jēdzienu „papildskolas”, it īpaši formālos tekstos.

### 2. Skolu skaits un darbības ilgums:

- Skolu tīklam ir tendence paplašināties, kas liecina par augošo pieprasījumu pēc latviskās izglītības ārpus Latvijas, īpaši Lielbritānijā, Īrijā un Vācijā;
- Nozīmīgs faktors skolu apmeklētībā ir to ģeogrāfiskais attālums no bērnu dzīvesvietas, tāpēc primāri akcentējams skolu ģeogrāfiskās izplatības aspekts, nevis audzēkņu skaits;
- Skolas darbojas tikai lielākajos latviešu centros, tāpēc neatbildēts ir jautājums par latviskās izglītības pieejamību latviešu ģimenēs, kas dzīvo attālināti no šiem centriem;
- Skolu pastāvēšana ir atkarīga gan no vecāku motivācijas, gan no brīvprātīgo pedagogu entuziasma, gan arī no materiālo resursu nodrošinājuma;
- Lai veicinātu jaunu skoliņu veidošanos, būtu jāsaģatavo vadlīnijas un mācību materiālu sākumkomplekti, ko varētu piedāvāt jaundibināmo skoliņu entuziastiem;
- Vēlme saglabāt bērnos latvisko identitāti nereti aktivizē bērnu vecāku interesi par latviešu kopienu aktivitātēm. To būtiski ņemt vērā, meklējot formas, kā uzrunāt sabiedriski mazaktīvos tautiešus.

### 3. Skolnieki:

- Visbiežāk sastopamā vecuma grupa skoliņu audzēkņu vidū ir no 4 līdz 12 gadiem. Domājot par vecāka gadagājuma jauniešiem, jāplāno latviešu valodas mācību priekšmeta piedāvāšana regulārajās skolās lielākajos latviešu centros un tālmācības programmu attīstīšana;
- Skolu darba organizāciju būtiski ietekmē audzēkņu skaits – tam pieaugot aktualizējas papildu pedagogu un plašāku mācību telpu jautājums. Būtu nepieciešams paredzēt īpašu atbalstu lielajām skolām.



#### **4. Skolotāji:**

- Skolotāju darbs skoliņās lielākoties notiek brīvprātīgi, saņemot atlīdzību tikai atsevišķos gadījumos. Oficiāli darba līgumi ir tikai pieciem skolotājiem, lai gan pedagogiskā izglītība ir vairāk nekā pusei no 142 skoliņu pedagogiem. Tāpēc, lai veicinātu profesionālu pedagogu piesaisti skoliņu darbam - un līdz ar to arī skoliņu attīstību - būtu jāizstrādā sistēma skoliņu pedagogu darbības legalizācijai jeb ieskaitīšanai pedagogiskā darba stāžā;
- Skolotāju darbs ir sarežģīts, jo saistīts ar dažāda vecuma bērniem, kuriem ir ļoti atšķirīgas valodas zināšanas. Skolotāji nereti uzņemas starpnieka lomu starp latviešu bērnu vecākiem, vietējām mācību iestādēm un Latvijas skolām. Tāpēc svarīgi veicināt skolotāju pieredzes apmaiņu un kvalifikācijas celšanu, turpinot regulāri organizēt speciālus kursus, iespējams, pat vairākas reizes gadā;
- Nepieciešams aktīvāk izmantot valsts apmaksātās izglītības iespējas, kādas piedāvā Somija un Zviedrija. Jāveic zemās atsaucības cēloņu analīze, jāuzrunā vecākus;
- Līdzīgi Latviešu Nacionālajai padomei Lielbritānijā, arī citu zemju latviešu organizācijām būtu jāveicina sadarbība ar skoliņām un skolotājiem.

#### **5. Skoliņu misija un mācību saturs:**

- Mācību process skoliņās norit citādi nekā tradicionālajās skolās, jo skoliņu uzdevums ir ne tikai mācīt latviešu valodu, bet arī veidot izpratni par Latviju un tās kultūru. Tas nozīmē, ka šajās skoliņās nepieciešami īpaši adaptēti mācību līdzekļi;
- Pārsvārā visās skolās tiek izmantota integrētā mācību metode, dažādos mācību priekšmetos apgūstamo vielu sasaistot vienotā interaktīvā mācību plūsmā ar latviešu valodas apguvi;
- Apgūstamo mācību priekšmetu spektrs ir salīdzinoši plašs, īpaši akcentējot kultūras un mākslas jomas;
- Bērniem pievilcīga mācību procesa nodrošināšanai svarīgas gan skolotāju prasmes, gan atjautība, gan arī resursi mācību līdzekļu iegādei.

#### **6. Skoliņu darbības saimnieciskie aspekti:**

- Patstāvīgu un no izmaksu viedokļa izdevīgu telpu pieejamība ir ļoti būtiska skoliņu darbībai;
- Skoliņu darbības veicināšanai jāpiesaista vairāk Latvijas vēstniecību (diplomātisko pārstāvniecību) resursi, īpaši telpu ziņā;
- Jāizstrādā valsts programma latviešu skoliņu atbalstam, nosakot prioritātes, un paredzot finansējumu gan mācību materiālu pilnveidošanai, gan skolotāju kvalifikācijas celšanai, gan telpu nodrošinājumam;
- Skoliņu attīstībai kritiska arī tieša valsts palīdzība, piemēram, telpu īres un atalgojuma jautājuma sakārtošanai, taču šādiem piešķirumiem jānotiek apmaiņā pret zināmiem kvalitātes standartiem no skoliņu puses.

#### **7. Skoliņu darbības koordinācija un pieejamais atbalsts:**

- Skoliņu darbības koordināciju nodrošina diasporas organizācijas – gan mītņu zemēs, gan pasaules līmenī. Tomēr būtu vēlams, lai skoliņas un biedrības nodibinātu ciešu sadarbību visās valstīs, it īpaši jaunās emigrācijas mērķa valstīs;

- Atbalstu skoliņu darbībai sniedz arī Latviešu valodas aģentūra, taču būtu vēlama labāka koordinācija ar diasporu, plānojot aģentūras aktivitātes. Būtu ieviešama ikgadēju konsultāciju prakse;
- Vairāki nozīmīgi Latvijas valdības plānošanas dokumenti paredz atbalstu diasporas skoliņām, tomēr kopumā līdzšinējais atbalsts ir bijis vairāk simbolisks un par izvērstu valsts politiku diasporas izglītības jautājumos vēl pāragri runāt.

#### **8. Formālas izglītības iespējas:**

- Abas *Eiropas skolas* ir vienīgās izglītības iestādes ārpus Latvijas, kur klātienē tiek pasniegta latviešu valoda un literatūra. Izmantojot šo programmu, jāpaplašina to skolu loks Eiropas valstīs, kur pieejams latviešu valodas un literatūras mācību priekšmets;
- Jāpaplašina akreditēto tālmācības programmu piedāvājums, paredzot iespēju audzēkņu vajadzībām izdalīt un saņemt atestāciju atsevišķos mācību priekšmetos, piemēram, latviešu valodā.

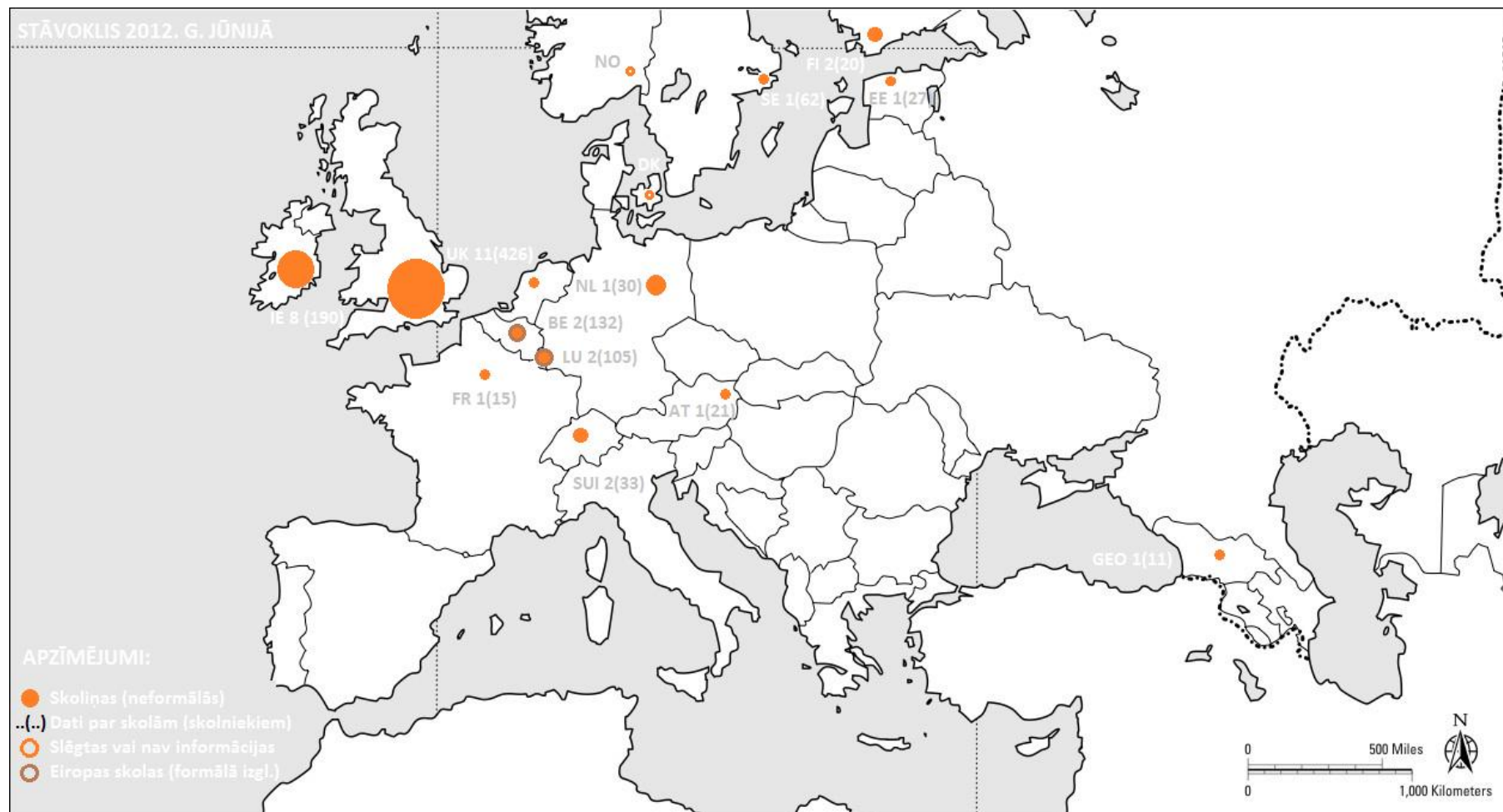
#### **9. Salīdzinājums ar somu izglītības piedāvājumu:**

- Salīdzinot latviskās izglītības piedāvājumu ārpus Latvijas ar somiskās izglītības piedāvājumu ārpus Somijas, secināms, ka latviskās izglītības piedāvājums ir samērā trūcīgs;
- Nepieciešams valsts finansiālais atbalsts, lai palielinātu izglītības piedāvājumu ārpus Latvijas;
- Lai celtu ārvalstīs dzīvojošo latviešu nacionālo lepnumu, svarīga Latvijas valsts vadošo amatpersonu un sabiedrībā populāru cilvēku iesaistīšanās komunikācijā ar ārvalstīs dzīvojošiem tautiešiem.



1. pielikums

### Latviešu skoliņas Eiropas valstīs



## 2. pielikums

## Izvērsti dati par latviešu skoliņām Eiropas valstīs

Valsts	Nosaukums	Darbības ilgums	Telpas		Skolotāji		Bērni	
			Veids	Maksa	Prof./neprof.	Atlīdzība	0-3 g./4-12 g./>12 g.	Kopā
UK	Pīterboro „Pūcītes akadēmija”	< 3 gadi	Vietējā skola	Jā	3/12	Nē	40/50/8	98
	Londonas Latviešu skola	> 10 gadi	Latviešu biedrība	Jā	7/10	Jā	5/75/0	80
	Saushemptonas Latviešu skola	< 3 gadi	Privātās	Jā	2/0	Jā	2/10/3	15
	Mansfildas Latviešu skola „Varavīksne”	no 3 līdz 10	Baznīca	Jā	3/0	Nē	3/22/0	25
	Bostonas skoliņa „Latvijas ozoli un liepas”	< 3 gadi	Vietējā kopiena	Jā	3/5	Nē	19/27/11	57
	Bredfordas Latviešu bērnu skola „Saulspuķe”	< 3 gadi	Latviešu biedrība	Nē	5/2	Nē	8/29/0	37
	Mančēstras Latviešu skola	< 3 gadi	Vietējā skola	Nē	3/4	Nē	20/25/5	50
	Ņūrijas Latviešu bērnu un jauniešu centrs	< 3 gadi	Vietējā kopiena	Jā	2/2	Nē	0/18/2	20
	Norhemptonas Latviešu ned. nog. skola „Sprīdītis”	< 3 gadi	Baznīca	Jā	2/2	Nē	6/12/0	18
	Svanzeas Latviešu skoliņa	< 3 gadi	Vietējā kopiena	Jā	0/3	Nē	4/7/5	16
Lesteres Latviešu skola	-	-	-	0/2	-	10	10	
DE	Bonnas Latviešu skoliņa „Kamolītis”	< 3 gadi	Privātās	Jā	3/0	Jā	3/12/0	15
	Minsteres Latviešu bērnudārzs un skoliņa	> 10 gadi	Latviešu biedrība	Nē	2/1	Nē	10/35/10	55
	Berlīnes Latviešu skoliņa	< 3 gadi	Privātās	Jā	1/2	Jā	5/12/0	17
	Daugavas Vanagu Vācijā Latviešu skoliņa	-	-	-	-	-	-	-
BE	Briseles Latviešu skoliņa	> 10 gadi	Vēstniecība	Nē	1/2	Jā	10/40/0	50
	<i>Eiropas skola Briselē</i>	<i>no 3 līdz 10</i>	<i>Vietējā skola</i>	<i>Nē</i>	<i>2/0</i>	<i>Līgums</i>	<i>16/31/35</i>	<i>82</i>
FR	Parīzes Sestdienas skola	< 3 gadi	Baznīca	Jā	1/0	Jā	1/14/0	15
SUI	Ženēvas Latviešu skola	< 3 gadi	Vēstniecība	Nē	2/0	Nē	6/14/0	20
	Cīrihes Latviešu skola „Auseklis”	no 3 līdz 10	Vietējā skola	Jā	2/1	Jā	0/13/0	13
NL	Tilburgas Latviešu skoliņa „Diegabiksis”	no 3 līdz 10	Vietējā skola	Jā	0/3	Nē	7/22/1	30
IE	Droghedas Latviešu bērnu skoliņa	< 3 gadi	Vietējā kopiena	Jā	2/0	Jā	30	30
	Korkas Latviešu skola	no 3 līdz 10	Vietējā kopiena	Jā	3/0	Nē	5/21/0	26
	Meijo Latviešu skoliņa	< 3 gadi	Vietējā kopiena	Nē	1/2	Nē	3/4/1	8
	Bērnu un jauniešu centrs Limerikā	< 3 gadi	Vietējā skola	Jā	1/0	Nē	7/25/0	32
	Dublinas Latviešu skola „Saulgriezīte”	no 3 līdz 10	Vietējā kopiena	Jā	2/1	Jā	35	35
	LALI nedēļas skoliņa Blenčardstounā, Dublinā	no 3 līdz 10	Vietējā kopiena	Jā	1/0	Jā	5/7/10	22
	Limerikas Svētdienas skola	< 3 gadi	Privātās	Jā	0/1	Nē	9	9
Longfordas Latviešu skola	-	-	-	1/0	-	28	28	
FI	Latviešu valodas nodarbības Ressu pamatskolā	< 3 gadi	Vietējā skola	Nē	1/0	Līgums	10	10
	Biedrības “Laivas” bērnu nodarbības	no 3 līdz 10	Vēstniecība	Nē	0/1	Nē	10	10
GEO	Tbilisi Latviešu valodas skola	< 3 gadi	Latviešu biedrība	Nē	1/0	Nē	11	11

AT	Austrijas Latviešu bērnu skoliņa	no 3 līdz 10	Privātas	Jā	2/5	Nē	6/11/4	21
LU	Luksemburgas Latviešu skoliņa „Strops”	< 3 gadi	Vietējā skola	Nē	1/5	Nē	28/22/0	50
	<i>Eiropas skola Luksemburgā</i>	<i>no 3 līdz 10</i>	<i>Vietējā skola</i>	<i>Nē</i>	<i>2/0</i>	<i>Līgums</i>	<i>11/17/27</i>	<i>55</i>
SE	Stokholmas Latviešu skola	> 10 gadi	Vietējā skola	Nē	9/3	Jā	10/46/6	62
EE	Igaunijas latviešu skola Tallinā	no 3 līdz 10	Vietējā skola	Jā	2/0	Jā	5/20/2	27
NO	Latviešu bērnu skoliņa Oslo „Kastaņa skoliņa”	-	-	-	-	-	-	-
<b>14</b>	<b>38</b>	<b>19/11/4</b>	<b>-</b>	<b>21/13</b>	<b>73/69</b>	<b>12/3/19</b>	<b>245/784/130</b>	<b>1159</b>

### 3. pielikums

## Populārākie mācību priekšmeti un nodarbes skoliņās

(skaits indicē skoliņu skaitu ar konkrēto mācību priekšmetu)

